

Flora og Fauna - konferencehæfte

Anmeldt af Per S. Sundberg, *GeologiskNyt*

Naturhistorisk Forening for Jylland har i november 2001 udgivet et hæfte i serien Flora og Fauna. Det er en særudgave af hæftet i forbindelse med en jubilæumskonference. Den blev afholdt den 15. september 2001 i anledning af foreningens 90-års jubilæum. Temaet var "Samspil mellem natur og kultur" og den blev afholdt på Naturhistorisk Museum i Århus. Hæftet rummer referater af foredrag, diskussioner og debatter.

Konferencen havde til formål at diskutere samspelet mellem naturen og den kultur-mæssige påvirkning. Det kunne f.eks. være dilemmaet mellem naturforvaltningsinteresser og rekreative interesser, at læhegning faktisk er vigtig for vildtet, fuglelivet og insekterne eller vildtskader i landbruget. Men mange andre temaer blev diskuteret på konferencen.

Gamle og nye kort

Et af konferencens oplæg havde titlen "Gamle og nye korts vidnesbyrd om fortidens og nutidens udnyttelse af landskabet" og blev holdt af Eigil Holm, der også er formand for Naturhistorisk Forening for Jylland.

Den opmærksomme læser vil muligvis erindre, at *GeologiskNyt* i et tidligere nummer (2/2000) har anmeldt en bog af netop Eigil Holm. I denne bog "Horsenseggen, Atlas, Natur, Miljø, Historie, Arkæologi" har forfatteren fremstillet en slags leksikon over Horsenseggen, der beskriver de i titlen nævnte områder. I bogen benytter Eigil Holm flittigt kortmateriale af forskellig slags til at underbygge teksten og til bl.a. at illustrere udviklingen over tid i et givet område inden for et givent emne.

Kort giver historiske detaljer

Og kortmaterialets anvendelighed til at skildre udnyttelsen af landskabet gennem tiderne, er netop temaet i Eigil Holms indlæg på konferencen.

Her tager han os med ud på en lille tidsrejse i Underup Sogn, der ligger nordvest for Horsens i nærheden af Gudenåen. Underup er valgt som repræsentant for alle landets øvrige sogne, hvor det antages, at samme udvikling gør sig gældende.

Vi starter i 1787, hvor det første pålidelige kort over Danmark udgives over området. Det er Videnskabernes Selskabs Kort i 1:120.000, udgivet 1763-1820. På dette kort vises bl.a. udstrækningen af skove, vådområder, heder og kystlinjer.

Mere detaljerede kort kom i forbindelse med, at jorden overgik til bønderne som selveje. På dette tidspunkt fremstillede man matrikelkort i 1:4000, der løbende holdtes à jour i takt med ejendomshandlerne. Formindskede udgaver i 1:20.000 fremstilledes i midten af forrige århundrede og viste ejendomsforhold, udbredelsen af skove, vådområder og agerjord. Man kan på disse kort se, at man har gjort sig stor umage med at fordele jorden, så alle fik en bid af jorden til dyrkning, en bid til græsning, en bid til brænde-hugning eller tørvegravning og en bid med enghø. Denne fordeling var nødvendig for at man kunne drive et landbrug på den tid.

Målebordsblade

I starten af 1870'erne fremstilledes Målebordsbladene. De var oprindelige til militært brug og har derfor en stor nøjagtighed. Alle terrænforhold er registreret, der er benyttet højdekurver i 5 fods intervaller. Gårde, vejsystemer, gærde og hegn, skov og vådområder er eksempler på, hvad der er medtaget. Men kan i forhold til de tidligere matrikelkort se, hvilke ændringer, der er sket i sognet mht. bebyggelseshistorien, infrastrukturen og naturen. Målebordsbladene gennemgår en række rettelser i de kommende årtier, og man kan på disse følge med i den udvikling, der f.eks. sker i naturen: afvanding med grøfter og deraf forvandling af vådområder til kornmarker som eksempel.

Nyere kort, der benyttes er atlasblade 1:40.000 fra 1951-64 og de såkaldte 4-cm kort, der udkommer fra 1970. Disse sidste

er i 1:25.000 og følger en international standard. Også på disse kort kan man finde værdifulde oplysninger om ændringer i sognet.

Naturbegrebet

Og nu kan man spørge: hvad er egentlig meningen med disse kortstudier? Jo, forfatteren kommer selv med svaret: kortene viser, at al jord i Underup Sogn har været udnyttet inden for de seneste århundreder. Og det rokker ved begrebet "natur", alt efter, hvad man lægger i det. Opfattes natur som uberørt af mennesker, må konklusionen være, at det er der meget lidt tilbage af i Danmark. Godtages natur derimod som værende et område, der er og har været påvirket af både menneskelig og naturlige kræfter, så eksisterer der meget natur.

Udmærket vejledning i brug af kort

Artiklen er isoleret set en udmærket vejledning i at trække oplysninger ud af kortmateriale. Og dette er jo anvendeligt i mange sammenhænge, ikke blot i den brug, der har været repræsenteret i ovennævnte, altså at påvise menneskelige aktiviteter i naturen. Det kan også være egnehistorisk eller f.eks. i forbindelse med jordbundskortlægning forud for skovrejsning. Her kan gamle kort give vigtige oplysninger om jordens beskaffenhed, fra før man systematisk dræ-nede den. Mulighederne er mange, hvad indlægget også lægger op til. Brugen af gamle kort kræver dog en vis viden om samfundsmæssige og korttekniske forhold tilbage i tiden, og her er artiklen virkelig god til at give en lynindføring.

Hæftet fås i abonnement, kr. 125 pr. årgang for personligt abonnement. 107. Årgang, 4. hæfte, pp 117 - 184, ISSN 0015-3818. Hæftet er udgivet med støtte fra Aage V. Jensens Fonde.

SAS 4000 og LUND Imaging system, resistivitetssystem
WADI, VLF elektromagnetisk system
RAS-24, seismografer
UVS 1500, støj- og vibrationsmåleudstyr
FRA ABEM Instrument AB

Dyno Nobel Danmark A/S

Telefon 43 45 15 38
Homepage www.dynonobel.dk